

Л. В. Давидова,
асистент

УДК 070: 655.413

Університетські видавництва: зарубіжний і вітчизняний досвід

У статті розглянуто діяльність зарубіжних і вітчизняних університетських видавництв та видавничо-поліграфічних центрів, проаналізовано рівень опрацювання цієї проблематики українськими фахівцями.

Ключові слова: університетське видавництво, видавничо-поліграфічний центр, редакційно-видавничий відділ.

Вступ. Медійна сфера і видавнича її галузь в Україні через загострення конкуренції потребують нових ідей, стратегій розвитку, оперативного реагування на ситуацію, що складається на ринку. Видавнича діяльність університетів України є найменш дослідженим напрямом, хоча традиція друкувати книги в навчальних закладах виникла зі створенням перших університетів. Активну видавничу діяльність сьогодні проводять видавництва вищої школи, формуючи інформаційний простір, сприяючи розвитку науки та освіти в суспільстві, тож аналіз специфіки роботи університетських видавництв є надзвичайно актуальним, враховуючи нагальну потребу в ретельному вивченні низки проблем для створення оптимальної стратегії діяльності таких видавництв.

Окремі спроби аналізу університетського книговидання у світі зроблено Я. Пеліканом, провідним світовим спеціалістом з історії християнства та середньовічної інтелектуальної історії, президентом Американської академії гуманітарних наук, у праці «Ідея університету. Переосмислення», вітчизняним науковцем С. Водолазькою, доцентом кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, у статті «Традиції та інновації у світовому університетському книговиданні», О. Сенік з Української академії друкарства в статті «Проблеми і перспективи університетського книговидання: український та зарубіжний досвід», російськими науковцями О. Івановим, президентом Видавничо-поліграфічної асоціації університетів Росії, та Д. Кузнецовим, професором, завідувачем кафедри філософії Санкт-Петербурзького державного політехнічного університету, у статті «Від Болонської декларації до університетського книговидання Росії, або Деякі роздуми про майбутнє вищої освіти» та ін.

Мета дослідження – аналіз специфіки діяльності закордонних і вітчизняних університетських видавництв. У роботі використано такі **методи дослідження:** спостереження, аналізу, порівняння, узагальнення.

Результати й обговорення. Розвиток науки, освіти в суспільстві в усі часи був тісно пов'язаний з діяльністю університетів. Кожне

університетське видавництво у своїй діяльності віддзеркалює основні напрями досліджень навчального закладу. Видавництво Колумбійського університету спеціалізується на друкуванні книг у галузі гуманітарних наук (з літературознавства, історії літератури, критики, політичних і юридичних наук, біології та демографії), з 2007 р. воно розширило тематичний діапазон і започаткувало випуск літератури з фінансової та економічної тематики.

Видавництво Каліфорнійського університету друкує популярні книги з антропології, літературознавства, філософії, започаткувало серію «Наука життя» (з соціології, історії, лінгвістики), а Мічиганського університету – з широкого кола гуманітарних і соціальних наук. Особливий акцент зроблено на випуск книг з викладання англійської мови [1, с. 16].

«Університетське видавництво, – як зазначив Вільям Рейні Гарпер, перший президент Чиказького університету, під час його заснування (та одночасно заснування його видавництва), – становить органічну частину університету». І навпаки, як зазначив у статті на честь п'ятдесятої річниці цього видавництва Гордон Дж. Леїнг (Gordon J. Laing), «можливо, немає кращого показника справжнього характеру університету, ніж каталог його видавництва». Це визначення поступово поширилося в інших університетах, що підтверджує Джордж Пармлі Дей з видавництва Єйлського університету: «Найбільш цікавим здобутком у їхній кар'єрі постає усвідомлення всім університетом, що публікації видавництва становлять сьогодні настільки ж суттєву частину сучасного Єйля, як і факультети, що готують студентів, і настільки ж незамінну для закладу загалом» [2, с. 223].

У Сполучених Штатах Америки, Латинській Америці і багатьох європейських країнах університетські видавництва є органічною частиною університетської культури. Але, з другого боку, існують великі країни, що мають багато престижних університетів і тільки кілька університетських видавництв, наприклад, Індія, Франція, Німеччина, Італія. Навіть у Великій Британії, де знаходяться два найстаріших і най-

більших університетських видавництва, більшість університетів формально не мають власних видавництв [3, с. 103].

Цікавим є досвід співпраці британського видавництва «Оксфорд Юніверсіті Прес» із Міністерством освіти і науки України.

«Оксфорд Юніверсіті Прес» – видавництво, яке є складовою частиною Оксфордського університету. У 2013–2014 навч. р. видавництво розпочало безкоштовне розповсюдження цифрової програми для вивчення англійської мови в школах України, які є партнерами видавництва. Мультимедійні програми ITools призначені для використання в початковій, середній та старшій школі на комп'ютерах, мультимедійних проекторах та інтерактивних дошках. Однією з перших такої програму отримала середня загальноосвітня школа I ступеня з поглибленим вивченням англійської мови «Джерельце» у Львові, з якою видавництво «Оксфорд Юніверсіті Прес» співпрацює вже 17 років [4].

В Україні ситуація склалася таким чином, що при більшості університетів діють видавництва або видавничо-поліграфічні центри, що забезпечують потребу навчального закладу у наукових і навчальних виданнях. Університет не може існувати, не маючи власного видавничого осередку, оскільки виникають і функціонують такі видавництва у відповідь на потребу поширення досліджень, яку не може задовольнити традиційний видавничий сектор [5, с. 16].

На нашу думку, поняття «університетське видавництво» і «видавничо-поліграфічний центр» не є тотожними, тому потребують розмежування за певними ознаками.

Видавництво – це створене у відповідній організаційно-правовій формі підприємство, головним змістом діяльності якого є підготовка, випуск і реалізація різних видів друкованих, електронних та комбінованих видань.

На відміну від видавництва, видавничий підрозділ не має юридичного статусу і є складником будь-якого іншого підприємства, організації, закладу, що одержали, з-поміж інших, право видавничої діяльності. Що ж до організації тут самого редакційно-видавничого процесу, то він нічим не відрізняється від того, який існує у видавництві [6, с. 46–47].

На думку І. Андрусяка, лише кілька університетських видавництв у нашій країні працюють як власне видавництва, себто їхню продукцію можна знайти в популярних книгарнях чи придбати через інтернет, про неї знає не лише викладацько-студентське середовище вишу, а й ширші кола інтелектуалістів, а найкращі видання рецензуються в ЗМІ, беруть участь у книжкових рейтингах і здобувають нагороди на книжкових виставках. Спектр видань доволі широкий, принаймні самим лише «обслуговуванням потреб університету» він аж ніяк не обмежується [7].

Найпотужнішими університетськими видавництвами в Україні є видавничий дім «Києво-Могилянська академія», видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», видавництво Національного університету «Львівська політехніка», видавництво Київського національного економічного університету, університетське видавництво «Пульсари», видавництво «Укрмедкнига» при ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».

Видавничий дім «Києво-Могилянська академія» приділяє значну увагу публікації перекладної художньої, наукової та навчальної літератури (серед опублікованих книг є переклади з англійської, німецької, французької, польської мов), а також проводить активну роботу з оцифрування друкованих видань та стародруків, розробки нового інтерактивного порталу, створення мультимедійних видавничих продуктів.

Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет» здійснює підготовку до друку, видання підручників, навчальних посібників, хрестоматій, збірників наукових праць, текстів і конспектів лекцій, монографій, періодичних та інших видань.

Основна спеціалізація видавництва Національного університету «Львівська політехніка» – навчальна, навчально-методична, наукова, довідкова література для вищої школи. Усі видання доступні для читання у Науково-технічній бібліотеці університету в друкованій та електронній версіях.

Високий рівень літератури університетського видавництва КНЕУ з року в рік підтверджується на міжнародних виставках навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні», міжнародному книжковому ярмарку «Гаудеамус – навчальна книга» в Румунії, міжнародній книжковій виставці-ярмарку «Книги Білорусі», Варшавському міжнародному книжковому ярмарку, Московській міжнародній книжковій виставці-ярмарку, а також на Форумі видавців у Львові, книжкових виставках в Києві, Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Запоріжжі, Херсоні. З успіхом використовуються системи директ-мейл і книга – поштою, а також видавничий інтернет-магазин, віртуальна бібліотека КНЕУ [8].

Основний напрям діяльності університетського видавництва «Пульсари», заснованого в Києві 1999 р., – видання наукової, науково-методичної, навчальної, довідкової та художньої літератури. Книги видавництва неодноразово отримували нагороди Форуму видавців у Львові, здобували премії «Книга року» та отримували спеціальні відзнаки Премії імені Г. Сковороди, заснованої Посольством Франції в Україні.

Випуск підручників, посібників, монографій, журналів – один із напрямів діяльності видавництва «Укрмедкнига» при ДВНЗ «Тернопільський

державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України». Щорічно тут виходять понад 200 назв видавничої продукції загальним обсягом 1830 обліково-видавничих аркушів. Інший важливий напрям діяльності видавництва – створення і тиражування на компакт-дисках навчально-контролюючих та наукових комп'ютерних програм [9].

На Житомирщині, як і в більшості регіонів України, при кожному вищому навчальному закладі діють видавничі підрозділи.

У 2002 р. в Житомирському державному університеті імені Івана Франка було створено інформаційний навчально-виробничий центр, який був покликаний налагодити інформаційне забезпечення, а також виготовляти друковану продукцію. Належне технічне забезпечення дає змогу оперативно та якісно виготовляти різноманітну поліграфічну продукцію: навчальні і навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, конспекти лекцій, збірники наукових праць, бланки, журнали обліку, інші види продукції.

Редакційно-видавничий відділ Житомирського національного агроекологічного університету розпочав роботу як самостійний підрозділ 2001 р. Сьогодні відділ має сучасну техніку і випускає навчально-методичну та наукову літературу, науково-теоретичний збірник «Вісник ЖНАЕУ», а також збірники матеріалів міжнародних, міжвузівських наукових конференцій, університетську газету «Наш дім».

Редакційно-видавничий відділ Житомирського державного технологічного університету розпочав свою діяльність у 1995 р. Сьогодні тут готують до друку та видають журнали «Вісник Житомирського державного технологічного університету / Технічні науки», «Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки», збірник наукових праць «Процеси механічної обробки в машинобудуванні», міжнародний збірник наукових праць «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю й аналізу» [10].

Висновки. Отже, якісна й ефективна навчальна і наукова діяльність університетів неможлива без надійної видавничої підтримки. Актуальність вивчення специфіки університетських видавництв України зумовлена тим, що вітчизняними і зарубіжними фахівцями здійснено лише поодинокі спроби досліджень, які, як правило,

стосуються досвіду потужних зарубіжних видавництв та окремих університетських видавництв в Україні. На нашу думку, на сьогодні існує необхідність детального вивчення та систематизації відомостей щодо діяльності університетських видавництв та видавничо-поліграфічних центрів вищих навчальних закладів, створення каталогу університетських видавництв, окремі з яких проаналізовані у цій статті, а також вивчення діяльності університетських видавничих підрозділів у регіонах. Результати будуть корисними для подальших наукових досліджень історії видавничої діяльності університетських видавництв, можуть бути використані для навчально-методичних посібників з історії видавничої справи для студентів вищих навчальних закладів.

1. *Водолазька С.* Традиції та інновації у світовому університетському книговиданні / С. Водолазька // Вісн. кн. палати : наук.-практ. журн. – 2012. – № 3. – С. 15–18.

2. *Пелікан Я.* Ідея університету. Переосмислення / Я. Пелікан. – К. : Дух і літера, 2009. – 392 с.

3. *Беккер-Нильсен Т.* Університет как издатель / Т. Беккер-Нильсен // Эффективное книгоиздание : сб. ст. – М., 2002. – С. 102–109.

4. *Оксфордське видавництво* уже 17 років співпрацює зі Львовом [Електронний ресурс]. – URL: <http://pohlyad.com/news/n/32800> (08.09.2014).

5. *Зелінська Н. В.* Університетське видавництво: вчора, сьогодні, завжди?.. / Н. В. Зелінська // Друкарство. – 2005. – № 6. – С. 14–17.

6. *Тимошик М. С.* Книга для автора, редактора, видавця : практич. посіб. / М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 560 с.

7. *Андрусак І.* Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»: не боятися незвичного [Електронний ресурс]. – URL: http://www.slovo-unp.com/index.php?subaction=showfull&id=1343314518&archive=1343915751&start_from=&ucat=6&i=archive (08.09.2014).

8. *Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана* [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.kneu.kiev.ua/ua/79.htm> (08.09.2014).

9. *Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського* [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.tdmu.edu.ua/ukr/publish/house.php> (08.09.2014).

10. *Житомирський державний технологічний університет* [Електронний ресурс]. – URL: http://www.ztu.edu.ua/ua/structure/departments/publishing_department.php (08.09.2014).

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Davidova Ludmila. University publishing house: foreign and domestic experience.

The article deals with the activities of foreign and domestic publishers and university publishing center, analyzed the level of processing these problems by domestic experts.

Keywords: university publishing, publishing and printing center, editing and publishing department.

Давидова Л. В. Университетские издательства: зарубежный и отечественный опыт.

В статье рассмотрена деятельность зарубежных и отечественных университетских издательств и издательско-полиграфических центров, проанализирован уровень исследования этой проблематики украинскими специалистами.

Ключевые слова: университетское издательство, издательско-полиграфический центр, редакционно-издательский отдел.